

заслуги в розвитку дитячої літератури Абдулла Шаїг удостоївся імені «Заслуженого діяча мистецтв» [5, с.85].

Абдулла Шаїг умер в 1958 году.

Список использованных источников

1. Абдулла Шаїг. Избранные сочинения том 2. Баку, 1960.
2. Абдулла Шаїг. Избранные сочинения том 3. Баку, 1960.
3. Абдулла Шаїг. Мои воспоминания. Баку, 1961.
4. Весна детей (стихи, сказки, рассказы) том 10. Баку, 1985.
5. Исмаїлов Я. Творчество и жизнь Абдулла Шаїга. Баку, 1962.

Керноз Н.Є., старший викладач
кафедри цивільного, господарського права та процесу
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)
kernoz1966@ukr.net

ПРОБЛЕМНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ

Хоча відповідно до ст.ст. 1,3 Основного Закону України наша держава проголошується як «суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова...» найвищими соціальними цінностями якої мають бути «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека», «права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» та головним обов'язком якої має бути «утвердження і забезпечення прав і свобод людини»[1]. Але в умовах слабкої демократії, суспільно-політичної нестабільності, відсутності ефективної правової системи та повноцінної дії принципу верховенства права... має бути побудована дієва система правового захисту Конституції України, центральним елементом якої має стати сильний, незалежний та компетентний Конституційний Суд України. Лише після цього Україна відбудеться як незалежна, демократична та правова держава, в якій народ є єдиним джерелом влади, а людина найвищою соціальною цінністю[7].

Актуальність даної теми обумовлена проведенням конституційної судової реформи в Україні, зокрема щодо запровадження нового важливого конституційного інституту конституційної скарги. В юридичній науці проблеми інституту конституційної скарги в Україні досліджувалися такими вченими: Т.О. Бринь, В.Г.Буткевич, В.М. Кампо, А. В. Портнов, А.Селіванов, В.Шаповал, та іншими правниками.

Інститут конституційної скарги далеко не новий для сучасного права. Процедура «ампаро» або право особи звертатися до Конституційного Суду за захистом свого права, після використання усіх можливостей національної судової системи, сформувалась разом із становленням європейської моделі конституційного правосуддя.

В Україні, на виконання конституційного Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII [2] особливу роль у механізмі захисту прав людини має відігравати Конституційний Суд України, який суттєво трансформовано Законом України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 р. № 2136-19 (далі – Закон України № 2136-19) [3].

Для того, щоб реалізувати нововведене конституційне право на подання конституційної скарги законодавцю необхідно було одночасно з внесенням змін до Конституції України внести системні зміни і до Закону України «Про Конституційний Суд України», в першу чергу щодо процедури розгляду таких скарг, оскільки станом на 15 серпня 2017 року Конституційний Суд України вже отримав 138 скарг [8].

Лише з 03 серпня 2017 року - дати набрання чинності новим Законом України «Про Конституційний Суд України» від 13.07. 2017 р. № 2136-19[3], було врегульовано механізм впровадження та реалізації права на конституційну скаргу: не стільки спеціальною Главою 11 з назвою «Особливості провадження у справах щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їх окремих положень) за конституційною скаргою», яка містить всього дві статті 77,78 якими врегульовані прийнятність та забезпечення конституційної скарги; а саме іншими норми, які розміщені по всьому Закону України № 2136-19(ст.ст.35, 37,55,56,59,61,66,67 тощо).

Цим Законом України № 2136-19 була закріплена дуже ускладнена процедура розгляду конституційної скарги, зокрема: ухвалу про відкриття конституційного провадження у справі за конституційною скаргою постановляє:

1) Колегія (діє у складі трьох суддів);

2) Сенат (діє у складі дев'яти суддів, як виняток: щонайменше шести суддів) - у разі незгоди з ухвалою Колегії про відмову у відкритті конституційного провадження у справі, постановленою неодностайно (ч.3 ст. 61 Закону України № 2136-19);

3) як виняток Велика палата (діє у складі всіх суддів Конституційного Суду) та розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їх окремих положень) за конституційними скаргами у разі відмови Сенату від розгляду справи на розсуд Великої палати (п.9 ч. 2 ст. 35 Закону України № 2136-19) лише якщо існують визначені ст. 68 цього Закону підстави для передачі справи на її розгляд, а саме: «якщо під час розгляду Сенатом справи виникає необхідність в тлумаченні Конституції України або якщо вирішення питання, яке розглядає Сенат, може спричинити несумісність із юридичними позиціями, постановленими Судом попередньо...» (ч.5 ст. 59 Закону України № 2136-19).

При цьому слід зробити акцент на неможливість оскарження навіть таких актів Конституційного Суду України, як:

- Одностайно постановлена ухвала Колегії про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою є остаточною (ч.6 ст.37 Закону України № 2136-19);

- постановлена Сенатом ухвала про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою є остаточною (ч.6 ст. 67 Закону України № 2136-19).

Щодо рішення Суду, яке ухвалене Великою палатою, воно є остаточним і не може бути оскарженим (ч. 5 ст. 88 Закону України № 2136-19), якщо за це проголосували щонайменше 10 суддів Конституційного Суду (ч.11ст. 66 Закону України № 2136-19), але відповідно до 151-2 Конституції України: «Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені». Згадка про обов'язковість рішення КСУ закріплена як складова змісту резолютивної частини в п.4 ч.1 статті 89 Закону України № 2136-19.

Правова невизначеність надважливих норм Закону України «Про Конституційний Суд України» ускладнює їх розуміння та застосування, зокрема таких норм:

- щодо прийнятності конституційної скарги «як виняток, конституційна скарга може бути прийнята поза межами вимог, установлених п. 2 ч.1 цієї статті, якщо Суд визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу» (ч. 2 ст. 7 Закону України № 2136-197);

- щодо підстав для відмови у відкритті конституційного провадження «визнавши конституційну скаргу непринятною, якщо зміст і вимоги конституційної скарги є очевидно необґрунтованими або наявне зловживання правом на подання скарги» (ч.4 ст. 37 Закону України № 2136-19);

- щодо вимоги до рішення КСУ «якщо Суд, розглядаючи справу за конституційною скаргою, визнав закон України (його положення) таким, що відповідає Конституції України, але одночасно виявив, що суд застосував закон України (його положення), витлумачивши його у спосіб, що не відповідає Конституції України, то КС вказує на це у резолютивній частині рішення» (ч 3. ст.89 Закону України № 2136-19);

- щодо юридичної позиції Конституційного Суду « КС може розвивати і конкретизувати юридичну позицію Суду у своїх наступних актах, змінювати юридичну позицію Суду в разі суттєвої зміни нормативного регулювання, яким керувався Суд при висловленні такої позиції, або за наявності об'єктивних підстав необхідності покращення захисту конституційних прав і свобод з урахуванням міжнародних зобов'язань України та за умови обґрунтування такої зміни в акті Суду» (ч. 2 ст.92 Закону України № 2136-19)[3].

Засада правової визначеності (англ. – *legal certainty*) належить до неписаних складових принципу верховенства права, яка має сприяти забезпеченню непорушності конституційних прав та свобод особи.

Хоча суб'єктами права на конституційну скаргу відповідно до ст.ст. 55, 56 Закону України № 2136-19 можуть бути як фізичні, так і юридичні особи, але законодавець, розкриваючи положення щодо обґрунтування конституційної скарги, припустився помилки, оскільки термінологічним оборотом «із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини» звужив коло суб'єктів права на конституційну скаргу.

Відповідно до п.3 Розділу IV Перехідних положень Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-19 у Конституційному Суді тимчасово, на строк до 1 січня 2020 року, запроваджується інститут спеціального радника.

Для здійснення функцій спеціального радника Конституційний Суд може запросити «суддю у відставці іноземного органу конституційної юрисдикції або представника міжнародної урядової організації, предметом статутного завдання якої є питання конституційного права. Не може бути запрошений для здійснення цих функцій громадянин держави, визнаної Верховною Радою України агресором»[3].

Але відповідно до ст.11 Закону України № 2136-19 «суддею Конституційного Суду може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ятнадцять років, високі моральні якості, є правником із визнаним рівнем компетентності». А які саме конкретні вимоги до спеціального радника метою якого є надання експертної допомоги в конституційних провадженнях за конституційними скаргами в Україні?

Венеціанська комісія визнає найоптимальнішою повну модель конституційної скарги, де предметом оскарження може бути як закон, так і акт органу управління, судове рішення чи бездіяльність органів влади, підставою ж подання скарги є порушення основних прав і свобод особи, причому, скарга може бути подана будь-якою особою, яка вважає себе потерпілою в результаті порушення її конституційних прав та свобод[6].

Вагомим внеском для конституціоналізму є досвід Федеративної Республіки Німеччини(далі – ФРН). Пунктом 4а ч.1 ст. 93 Конституції Федеративної Республіки Німеччини від 23.05.1949 року передбачено право на подання конституційної скарги кожною особою, яка стверджує, що державна влада порушила її основне право або одне з прав, закріплених у ст. 20, 33, 38, 101, 103 та 104 Основного Закону ФРН[4]. Детально процедура у справах щодо конституційних скарг розкрита в статтях 90-95 Закону Федеративної Республіки Німеччини «Про Федеральний Конституційний Суд» від 12.03.1951 року [5].

Порівняльний аналіз законодавства Федеративної Республіки Німеччини та законодавства України щодо основних елементів реалізації права на подання конституційної скарги можна спрощено продемонструвати через таблицю 1.

Порівняльна характеристика основних елементів інституту конституційної скарги за законодавством Федеративної Республіки Німеччини та України

Законодавство України	Законодавство ФРН
Суб'єкти права на конституційну скаргу:	
є особа (фізична: громадянин України, іноземець чи особи без громадянства; юридична), яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України. До суб'єктів права на конституційну скаргу не належать юридичні особи публічного права (п.1 ч.2 ст.55, ч.1 ст. 56 Закону України «Про Конституційний Суд України»).	- фізичні особи, - юридичні особи, - громади, - об'єднання громад у визначених законом випадках (ст. 93 Конституції ФРН).
Об'єкт (предмет) оскарження:	
закон України (його окремі положення) (ч.1 ст. 55 Закону України «Про Конституційний Суд України»).	дії та бездіяльність виконавчої влади Федерації або землі, судові рішення і закони (стаття 94 Закону ФРН «Про Федеральний Конституційний Суд»).
Умови прийнятності конституційної скарги:	
відповідність конституційної скарги вимогам, передбаченим статтями 55, 56 Закону України «Про Конституційний Суд України», та якщо: - вичерпано всі національні засоби юридичного захисту (за наявності ухваленого в порядку апеляційного перегляду судового рішення, яке набрало законної сили, а в разі передбаченої законом можливості касаційного оскарження - судового рішення, винесеного в порядку касаційного перегляду); - з дня набрання законної сили остаточним судовим рішенням, у якому застосовано закон України (його окремі положення), сплинуло не більше трьох місяців; - як виняток, якщо Суд визнає її розгляд необхідним із мотивів суспільного інтересу (Стаття 77 Закону України «Про Конституційний Суд України»)	- конституційна скарга подається після того як конкретна справа буде розглянута в загальному судовому порядку або без такого, якщо скарга має суспільне значення або без її термінового розгляду особі буде завдано тяжкі наслідки (стаття 90 Закону ФРН «Про Федеральний Конституційний Суд») - дотримання термінів, передбачених для подання скарг (залежно від виду акту, що оскаржується: від одного місяця до одного року)(стаття 93 Закону ФРН «Про Федеральний Конституційний Суд») - доведення скаржником прямого зв'язку між нормативно-правовим актом та порушеним правом.

Здійснивши аналіз чинних законів України щодо реалізації конституційного права на конституційну скаргу, пропонуємо внести системні зміни у чинний Закон «Про Конституційний Суд України» від 13.07. 2017 р. № 2136-19, які б відповідали Конституції України, а саме:

1. Замінити термінологічний оборот у п.6 частини 2 статті 55 Закону України № 2136-19 «із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією України прав людини» на термінологічний оборот «із зазначенням того, яке з гарантованих Конституцією та законами України прав та свобод особи».

2. Доповнити термінологічний оборот частини 5 статті 88 Закону України № 2136-19 «Рішення чи висновок Суду є остаточним і не може бути оскарженим» словом «обов'язковим» і викласти у такій редакції: «Рішення чи висновок Суду є обов'язковим, остаточним і не може бути оскарженим».

3. Доповнити Закон України № 2136-19 статтею яка б конкретизували вимоги до спеціального радника. 4. Надати можливість оскарження одностайно постановленої ухвали Колегії про відмову у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою тим саме скасувати її остаточність.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141. (із внесеними змінами і доповненнями).
2. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. - № 28. - Ст.532.
3. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-19 // Відомості Верховної Ради України. – (ВВР). – 2017. – № 35. – С. 376.
4. Конституція Федеративної Республіки Німеччини від 23.05.1949 року зі змінами – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gesetze-im-internet.de/gg/art_93.html
5. Закон Федеративної Республіки Німеччини «Про Федеральний Конституційний Суд» від 12.03.1951 року зі змінами – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/bverfgg/BJNR002430951.html>
6. Доповідь Європейської комісії за демократію через право (Венеціанської комісії) «Про пряий доступ до конституційного правосуддя» (85 пленарне засідання, Венеція, 17–18 груд. 2010 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.venice.coe.int>
7. Окрема думка судді Конституційного Суду України Мельника М.І. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) вимогам статей 157 і 158 Конституції України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/na02d710-16/paran2#n2>
8. Олег Шинкаренко. Конституційна скарга: Як запрацює цей механізм? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://humanrights.org.ua/material/konstitucijna_skarga_jak_zapracjuje_cej_mehanizm

Киселева А.Н., студентка 4 курсу, група 1473-П,
факультет економіки і права
Научный руководитель: **Туркенич С.В.**, ст. преподаватель
Гомельский филиал Международного университета «МИТСО»
(г. Гомель, Республика Беларусь)
anechka.kiseleva.97@mail.ru

ПРАВОВЫЕ СРЕДСТВА ЗАЩИТЫ КОНКУРЕНЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

С учетом быстрого темпа развития экономики защита конкуренции приобретает особую значимость, так как разрушение конкуренции является следствием замедления экономического роста, отступлением от установленных законодательством правил рыночной среды и в конечном итоге, падение эффективности по всем направлениям экономики.

В регулировании конкурентных отношений можно выделить два направления:

- 1) защиту конкуренции, которая осуществляется преимущественно посредством деятельности антимонопольных органов;
- 2) развитие конкуренции, представляющее собой совокупность мер по поощрению и стимулированию проконкурентного поведения в экономике.

По мнению А.Ю. Кинева защита конкуренции включает выявление и пресечение нарушений антимонопольного законодательства, а также восстановление нарушенных прав. Такая защита может осуществляться как посредством государственного управления, так и физическими и юридическими лицами путем отстаивания своих прав и законных интересов [1].

В соответствии с законодательством Республики Беларусь антимонопольный орган, при осуществлении защиты конкуренции выполняет следующие функции: проводит государственную политику в сфере противодействия монополистической деятельности и